

דבר השמיטה

מאת

רבי נפתלי צבי יהודה ברלין

מתוך: שו"ת משיב דבר

ב"ה, ה' לסדר והשביעית וגו' תרל"ח.

קונטרס דבר הישמטה

[זהו השם נאה לענין, אע"ג דאלל שמיטת כספים נאמר זה הלשון
וזה דבר הישמטה, ולא בעבודת הארץ מכ"מ לא מיבטיא
לפרש"י בכרייתא דרבי בשתי שמיטות הכסוב מדבר, וזה דבר השמטה
שמוס בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, דבעבודת
הארץ בשביעית קרי משמט קרקע, ודאי שפיר מיקרי דבר השמטה,
אפילו לפי ר"ת דפי' אתה משמט קרקע היינו יוכל שמשמטין השדה
מן הקונה והכי פי' הרמב"ם בריש פ"ט מה' שמיטה ויובל, אבל
איסור עבודת הארץ לא נקרא שמיטה, מכ"מ שמיטת פירות היינו
להפקיר גידולי שדה ואילן בלי עבודה ודאי מיקרי שמיטה כמש"כ
הרמב"ם (פרק רביעי ה' כ"ז) מ"ע להשמיט כל מה שתוליא הארץ
בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, וע"ז כתיב בפ' ראה
כי קרא שמיטה לה' וכתיב קרבה שנת השבע שנת השמטה]:

ראיתי דעות איזה רבנים מיושבי ירושלים תוצ"ב ואחריהם
מלאו גם גאוני הדור יל"ו לחוות דעת והחליטו דהא
פשיטא דלרבי דס"ל בשתי שמיטות הכ"מ אחת שמיטת קרקע ואחת
שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן
שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים, הרי מבואר דאין
איסור לעבודת קרקע בזה"ז, לא מיבעיא לפירש"י בזמן שאתה משמט
קרקע היינו עבודת הארץ, הרי מבואר דיש זמן שאי אתה משמט
קרקע והיינו בזה"ז [ולטעמיה קאי כפירש"י בחומש צפ' משפטים
והשביעית תשמטנה מעבודה, הרי קרי העדר עבודת הארץ שמטה]
והטעם שאי אתה משמט קרקע בזה"ז פרש"י בסנהדרין (דף כ"ו)
בד"ה סוקו זרעו בשביעית, שביעית בזה"ז דרבנן דבטלה קדושת
הארץ, פי' דס"ל כרבנן דר' יוסי ביבמות (דף פ"ב) דקדושה שניה
נמי בטלה, וזה הטעם הביא רש"י גם בגיטין (דף ל"ו א') בד"ה
בזמן שאי אתה משמט קרקע כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ, וזה
דלא בטעם שכ' רש"י שם בד"ה בשביעית בזה"ז משום דסמיך על הא
דאי' בירושלמי גיטין שם דתליא בשמיטה דיובל, ובאמת שני ברייתות
הן בירושלמי שם מתחלה אי' דקשה על הלל למ"ד מעשרות מה"ת
משום דלא בטלה קדושת הארץ, משא"כ למ"ד מעשרות בזה"ז דרבנן
דבטלה קדושה"א ניחא, דאע"ג דשמיטת כספים לא שייך לקדושת
הארץ מכ"מ הא תניא בשני שמיטות הכ"מ בזמן שאי אתה משמט

קרקע אי אחת משמט כספים אלא דשם הפי' מחלוקת אי בטלה
 קדושת הארץ בראשונה, ומאליהם קבלו עליהם את המעשרות בימי
 עזרא וא"כ גם בזמן בית שני מעשרות ושביעית מדרבנן, וכזה תלוי
 שמיטת כספים, אבל למ"ד מעשרות מה"ת, א"כ שביעית ג"כ מה"ת
 קשה ומשני דמכ"מ מודה בשמיטה שהוא מדבריהם משום דתליא
 ביובל, ויובל לא היה בזמן בית שני, הא מיהא לשון הברייתא שהובא
 בגמ' דילן הוא כלשון הברייתא ראשונה בירושלמי דגיטין, דשם ודאי
 הפי' אי אחת משמט קרקע היינו עבודת הארץ וכפירש"י, אלא
 משום דבגמ' דילן לא נמלא מחלוקת אם בזמן הבית היה קדושת
 הארץ שלא בחיוב שנימא בזה דעבודת הארץ בשביעית היה מדרבנן
 מזה הטעם דאע"ג דלענין מעשרות סובר ר"ל ביבמות שם דאפילו
 לר' יוסי דס"ל דקדושה שניה לא בטלה מכ"מ תו"מ היה מדרבנן
 בבית שני, מכ"מ שביעית לא היה הדין נותן שיהא דרבנן דרק במעשרות
 משום דדמי לחלה דכתיב בבואכם בביאת טלכם, כמ"ס הרמב"ם
 ספ"א מה' תרומות, אבל בשביעית לא היה הדין נותן וא"כ מש"ה
 הביא רש"י דאביי סמך על הברייתא השניה בירושלמי, אבל כ"ז
 לאביי דמס' גיטין, שמיישב היתר פרוזבול בזמן הלל, אבל במו"ק
 דלא מיירי בזמן הבית מש"ה פירש"י הטעם שבטלה קדה"א, והכי
 פירש"י בקידושין (דף ל"ח) בזמן שאי אחת משמט קרקע במדבר
 ולאחר שגלו, מבואר דבזמן בית שני הוי מה"ת, ומיושב בזה קושיית
 החוס' שם אחאי לא הביא במו"ק ברייתא זו דתליא ביובל, ולדברינו
 ניחא, דבמו"ק אין לנו נלרכין לזה בירושלמי, אפילו לשיטת ר"ת
 והכי פי' הרמב"ם דאי אחת משמט קרקע היינו יובלות [והרמב"ם
 לטעמיה דפי' בפ"ד והשביעית תשמטנה הוא מלזה להפקיר פירות
 הגדלים מאליהם] וא"כ לא נזכר בברייתא עבודת הארץ כלל, מכ"מ
 הרי אביי במו"ק למד מזרייתא זו דרבי דמרישה חריעה בזה"ז דרבנן,
 וע"כ משום דאביי ס"ל דתו"ז דומה לשמיטת כספים, ואין חולק על
 אביי ואנן קיי"ל כרבי לדעת רוב הפוסקים זולת הרמב"ן ז"ל, א"כ
 נראה ברור דאיסור עבודת השדה בזה"ז הוא איסור דרבנן כ"ז דעת
 גאוני בתראי, וגם הביאו הרבה מאמרים בירושלמי ויבואר לפנינו
 ובספ"ט דשביעית מטורף דשביעית ר"ג וז"ד תקנו :

אבר לאחר העיון בפסקי ראשונים, לא נמלא בשום פוסק לחיוב
עבודת אדמה בזה"ז דרבנן, הן בדעת הרמב"ם לא נתיישב
דעת מרן הב"מ בזה' שמיטה ויובל, אבל בזה' תרומות (פ"א הכ"ז) כ'
בפשיטות דקדושת עזרא נתקדשו לע"ל לשביעית מה"ת ולתרומה
מדרבנן, ובאמת כל עין רואה דבפ"ט כיון שהגיע לשמיטת כספים
כ' הרמב"ם הא דאביי בגיטין, דכיון שאינו ציובל אין שמיטת כספים
מה"ת, ובריש ה' שביעית לא כתב מאומה הא דאביי במו"ק, מבואר
דהוא מה"ת [וראוי לדעת שהוא שכ' בתרומות שהוא דרבנן משום
דכתיב כי תבאו הוא טה"ד ול"ל בבואכם היינו בחלה] וס"ל דאע"ג
דנתקדשה הארץ לעולם כר' יוסי ביבמות, מכ"מ סתמא דגמרא
בכ"מ תרומה בזה"ז דרבנן וע"כ משום דלמדין מחלה, ולזה הכביס
הגר"א ביו"ד (ה' תרומות סק"ו) שדעת הרמב"ם מוכרח ודלא כסה"ת,
אבל שביעית דכתיב כי תבאו, אפילו בביאת מקלט הוי ביאה, ואין
ראיה גדולה מזה שלא הביא הרמב"ם שהוא דרבנן כדרכו ז"ל, אלא
פשוט שהוא מה"ת, [וכ"כ בקונטרס עבודת קרקע להש"א החדשות
סי' ט"ו] ומש"כ בפ"י ה"ט ובזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג אחד
מכל אלו אלא שביעית בארץ, והשמיטת כספים בכ"מ מדבריהם,
האי מדבריהם לא קאי אלא על השמיטת כספים, כמש"כ מרן בפ'
ד', ולהלן יבואר דהכי דעת רש"י, וגם על ר"ת הבינו מדלא כתב
במס' גיטין דה"ה זריעה וחרישה, ש"מ דוקא שמיטת כספים דומה
ליובל, ולא עבודת הארץ, ואע"ג דבקיודושין (דף ל"ח) כתבו דה"ה
חו"ז, לא בא בזה אלא לפרש הא דאביי במו"ק אבל אין הלכה
הכי, ונהי שאין הכרח בדעת ר"ת כ"כ, אבל מכ"מ לא מלינו מי
מהראשונים שיאמר הכי בפירוש, וגם הרז"ה שהביא בזה"ת שהיקל
הרבה לענין שמיטת כספים לרבי דתלוי ביובל ובזמן שאין מקדשין
אין שמיטת כספים אפילו מדרבנן, כ"ז רק בשמיטת כספים, ולא
עבודת הארץ, אלא בסוף העלה הרז"ה עוד טעם שאין נוהג כלל
שביעית בזה"ז ויבואר לפנינו, ובאמת הכי מוכח סוגיית הש"ס במו"ק
דלא כאביי, מדשקיל וטרי בהא דר"ג וב"ד בטלו שני פרקים שלפני
שביעית היכי אתו ר"ג וב"ד ומבטלי קראי לר"ע או הלכתא כר"י,

ואי נימא שהוא דרבנן מאי קושיא הרי אפילו בתולדות לאביי דס"ל
שהמה בלאו, מכ"מ ייטב דבשביל שהוא דרבנן, לא אסרו אלא אבות
ולא תולדות משום פסידא מכש"כ די"ל דבשביל שאינו אלא דרבנן לא
גזרו אלא על עגס שביעית דבלאו ולא על תוס' שאינו אלא הל"מ,
אלא פשיטא להגמ' דעבודה בשביעית אסור מה"ת ודלא כאביי,
וטעמא דמלתא בהא דפליגי על אביי, תליא בפירוש צרייתא דרבי
דלפרש"י מחולק הגמ' בפ' לשון רבי בשעה שאי אחא משמט קרקע,
דלא כוון רבי כלל על בזה"ז, והיינו תרי ליטני צפרש"י קידושין (דף
ל"ח) דלפנינו אי' בפירש"י על בזמן שאי אחא משמט קרקע, במדבר
ולאחר שגלו, והתוס' הביאו לשון פירש"י במדבר דליכא חרישה
חרישה, מבואר דבזה"ז אסור מה"ת, אחר דקיי"ל כר' יוסי דקדושה
שניה לא בטלה, ותדע עוד דהכי פשיט בגמרא שהרי במו"ק שם
(ד"ב) רבא א' לעולם רבנן וכו' מגלי' לרבא דרבנן דרבי פליגי
על חו"ז הלא מחלוקת רבנן אינו אלא בהקישא דהשמיטה שמוט,
אבל כמה שאמר בזמן שאי אחא משמט קרקע, לא מלינו שחולקים
כלל, ואין לומר משום דגם זה תלוי בהקישא דהשמיטה שמוט,
בזמן שאי אחא משמט ביוזל כפירש"י גיטין (דף ל"ז) הא ליחא,
שהרי בכל מקום פירש"י בטעמא דרבי משום דבטלה קדושת הארץ,
כמבואר צפרש"י דקידושין לפנינו שכ' לאחר שגלו, ובסנהדרין (דף
כ"ו) פי' בדר' ינאי משום דבטלה קדושת הארץ, ולא פי' משום
דתליא ביוזל, ובגיטין ג"כ שם פי' זה הטעם, ורק בהא דאביי שם
דמיירי בזמן הלל מוכרח לפרש דסמיק על הקישא דירושלמי, אבל
כאן במו"ק לא נלרכנו אלא על בזה"ז, וא"כ מנלן דרבנן פליגי על
רבי בהא, אלא הדבר פשוט דכמו בזמן הבית היה אסור מה"ת ה"כ
בזה"ז לרבנן, ורק לרבי דקיי"ל כוותיה סובר אביי דמכלל דאיכא
זמן שאי אחא אסור עבודת קרקע והיינו לאחר שגלו דלא מסתבר
ליה לפרש דמיירי במדבר דליכא חו"ז, אבל סתמא דגמ' ס"ל דרבי
מכוין על זמן המדבר, אבל בזה"ז אפילו לרבי אסור מה"ת כ"ז
לפירש"י, אבל לדעת הרמב"ם ור"ת בפ' שני שמיטות דרבי ז"ל
דפליגי בהא גופא, אי חו"ז בכלל שם שמיטה ותלוי ביוזל, או כפי'
הרמב"ם תשמטנה קאי על פירות שביעית, ולא על עבודת שביעית,

אבל

אבל הא פשיטא דסתמא דגמ' בד"ד דשקיל וטרי בהא דשני פרקים
מבואר דזה פשוט שאסור מה"ת ויש להוכיח דקיי"ל שהוא מה"ת
מדאי' ס"פ מקום שנהגו דרב יוסף איקפיד על ר"א שקיים דברי
המיקל ואי דרבנן ואמאי לא נימא דהלכה כהמיקל, איברא לשיטת
ר"ת דס"ל דבזמן הבית נהג יובל מה"ת משום דהיה מיקרי כל
יושביה עליה, משום דירמיה החזירם, והיה כמו כן בשב' ה' שבות
עמו מצבל, א"כ גם לאחר החרבן עד חרבן ביתר היו רבבות
ישראל בא"י ונהג יובל מה"ת, ור"ג וב"ד אי נימא דהוא ר"ג דיבנה
סתם ר"ג, א"כ היה לפני חרבן ביתר והיה עוד המזבח קיים
והקריבו פסחים כדאי' בסנהדרין (דף י"א) מש"ה שפיר מקשה הגמ'
על ר"ג וב"ד האך התירו שני פרקים ומסיק רב אשי משום שלא
היה ניסוך מים דאע"ג שהיה המזבח קיים, מכ"מ לא הקריבו שום
קרבן משום דכתיב בקללה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח
ניחחכם, וא"כ א"א להקריב קרבן דכתיב לריח ניחוח, משא"כ
פסח דלא כתיב ביה ריח ניחוח, וכבר כתבתי זה בחי' הע"ד בפ'
ראה על שמור את חדש האביב וגו', וא"כ אין ראייה מכאן דגם
דבזה"ז הוא מה"ת, אבל כ"ז לר"ת דס"ל דיובל נהג מה"ת בבית
שני ולא כדאי' בערכין (דף ל"ב) מנו יובלות לקדש שמיטין, אבל
לפרש"י והרמב"ם בפ"י מה' שמיטה ויובל דכ' כדאי' בערכין דרק
מנו יובלות משום שמיטין א"כ ודאי מבואר מסוגיית הגמ' דפשיטא
דעבודת הארץ אסור בזה"ז מה"ת. ובעיקר פי' ר"ת דיובל נהג
בבית שני מה"ת, משום שהקשה על פרש"י מהא דאיתא בכריתות
דהביאו אשם על ש"ח וא"י דמאורסת לע"ע ומשעה שבטל יובל בטל
ע"ע כדאי' בערכין (דף כ"ז), לק"מ לפרש"י גיטין (דף מ"ד א')
ד"ה ואם לחשך, דל"ד מאורסת לע"ע וה"ה לכל ישראל, ומה
שהקשה מדתנן בערכין שנהג דין בתי ע"ח, מיושב שפיר בפירש"י
ערכין (דף ל"ב ב') בזה"ל ודאי לא היה יובל נוהג שיהיו עבדים
נפטרים משום יובל ולא שדות חוזרות עכ"ל, הרי דיין דוקא הני
מילי, אבל איסור עבודת הארץ ביובל וכן בתי ע"ח ודאי נהגו ורק
הני תרי מילי לא היה נוהג משום דאם תקנו חזרת ע"ע היה עבד

עברי נוהג בכ"ד (דכל הטעם שאין דין ע"ע משום דכתיב עד שנת
היובל יעבור עמך, ולכאורה קשה א"כ נימא דאין דין מכירת שדות
כלל משום שאין חוזרות ביובל, אלא ה"פ דכתיב אחר האי קרא טעם
כי עבדי הם וגו' לא ימכרו ממכרת עבד, ופשטא דקרא הוא טעם
על חזרתו ביובל שלא ימכרו מ"ע לעולם, וא"כ בזמן שאינו חוזר
ביובל, ה"ז ממכרת עבד וכתיב לא ימכרו, מש"ה אין דין ע"ע כלל,
ואם היו מתקנים חזרה ביובל מדרבנן) והיה נוהג ע"ע היה מותר
בשפחה, ומה"ת אינו נוהג ואסור בשפחה, מש"ה הניחו בזה על
ד"ת, וממילא גם שדות אינן חוזרות דהני תרי כתיבי בהדדי אבל
שאר מילי ודאי נהגו ולא כתום' גיטין (דף ל"ו ב'), ואחר שיישבו
א"כ פרש"י והרמב"ם שכתבו דאין יובל נוהג בבית שני, נראה פי'
ר"ת בדוחק גדול לומר דהלל תיקן כמה שיהא החרבן לאחר מאה
שנים, והרי לא מקדים אינש פורענותיה לנפשיה מכש"כ לעשות
תקנה על מה שיהיה אחר שיחרב הבית, וגם לשון לדרי' תיקן אינו
במשמע דור שאחר החרבן, וגם החום' בגיטין נשאר בקושיא,
ועוד תמוה לי מאי מהני כמה שחזרו מבבל כל השבטים, הרי בעינן
דוקא שישבו כל השבטים על מכונם ולא מעורבבין, ובבית שני לא
היה כך, שהרי כמה מקומות לא כבשו כלל:

אדר שנתכרר דאחר שגלו בבית שני לא נהג יובל א"כ הדק"ל
מאי מקשה הגמ' במו"ק על ר"ג וב"ד בענין שני פרקים,
אלא פשיטא להגמ' דלא קי"ל כאב"י, אלא שביעית נוהג בזה"ז
מה"ת משום דעבודת השדה אינו בכלל שמיטה, והא דכתיב והשביעית
תשמטנה הוא כפי' הרמב"ם מ"ע להשמיט כל מה שתוליא הארץ
בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה וזהו דכתיב קרבה שנת השבע
שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון, פי' משום דבשנת השמטה
כל הגנות מלאים אביוני אדם מש"ה רעה עינך, ובהא באמת אפשר
לומר שלרבי אינו נוהג מה"ת בזה"ז, כלומר מה שנכלל בהאי קרא
והשביעית תשמטנה וגו', והיינו דאי' בירושלמי שביעית (ספ"ט)
דאיסור פירות שביעית תיקן ר"ג, וכן אי' בכ"מ בירושלמי היינו
בשביעית (פ"ח ה"ד) ועוד היינו בפירות שביעית, וכן בכ"מ דמיירי
בש"ס דילן תשודים על השביעית מיירי בקדושת פירות ושאסור

בסחורה, וצאיסור אכילה לאחר הביעור ועוד הרבה אבל מעולם לא נחשדו על עבודה בשביעית, תדע דבסנהדרין (דף כ"ו) בשעה שראה ר"ל אחד חורש בשביעית אמר כהן וחורש, ופירש"י שכהן מיקל בקדושה ולא היה חושד א' מישראל שיטעוד עבודת השדה בשביעית רק כהן, וכיב"ז חשידי כהנים על הטלת מום בצכורים והוכחתי בחיבורי הע"ש פ' בא דעת התוס' דכהנים חשידי על דברים שבקדושה ולא כדעת הסור הא מיהא פשוט היה איסור עבודה לכל ישראל, וגם הרז"ה לא הקיל אלא בשמיטת כספים, אלא הר"ן בגיטין פ"ד כתב בין בעבודת קרקע בין בשמיטת כספים ויש לנו לפרש בין בעבודת קרקע לאביי בין בשמיטת כספים לכו"ע, אלא לבסוף העלה הרז"ה סברא להקל גם בעבודת הארץ משום דבעינן שיקדשו את השנה כדכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה ועכשיו שאין מקדשין היוכל א"א להיות שביעית. ובנוח"כ דבריו תמוהים מסוגיא דערכין (דף ל"ב) מנו יובלות לקדש שמיטין ומקשה הא חגיגה לרבנן דס"ל שנת היוכל היא שנת חמשים שאינו עולה למנין אלא לר"י דס"ל שנת חמשים עולה לכאן ולכאן למאי מנו יובל, ונשאר בקושיא, ולדברי הרז"ה מוכרחים היו לקדש יובל דבל"ז א"א לנהוג שמיטין, אלא ודאי לא קדושת יובל נוגע לשביעית אלא מנין יובל ובשני שביעית עלמס לא כתיב הקדש כלל אלא בשנת היוכל, ובעיקר דברי הרז"ה לענין שמיטת כספים שאינו נוהג בזה"ז אפילו מדרבנן משום דאין מקדשין את היוכל אפילו מדרבנן, ומפרש הא דאי בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין אבל יובלות לא קידשו, אינו אלא לרבנן דרבי דלא חלי שמיטה ביוכל, אבל לרבי ע"כ נהוג יובל לכ"ד, דבלא זה לא היה אפשר לנהוג שמיטין, זהו דברי הרז"ה והביאו הר"ן. ג"כ קשה טובא מסוגיא זו דערכין דא"כ למאי חוקי ברייתא זו כרבנן ובקושיא לר"י לוקמי כרבי, ותו אחר דלרבי ז"ל דנהג יובל בכ"ד מדרבנן א"כ מנלן דלרבנן לא היה הכי, אלא ע"כ ז"ל דא"א לנהוג יובל מדרבנן לכ"ד, היינו חזרת עבד ביוכל, א"כ עבד יהא מותר בשפחה, ומכ"מ שביעית נהגו מדרבנן לענין שמיטת כספים:

ברחזור לענין דאיסור עבודת האדמה בזה"ו אסור מה"ת וא"א
 להקל בזה, וגם כבר ההאספו בימי נחמיה הפחה וקבלו
 את השנה השביעית כמבואר בס' נחמיה מקרא ל"ב ונטל את השנה
 השביעית וגו', והא שכתבו שאינו אלא ספק באותן השנים, גם זה
 ליתא. שהרי כ' הרמב"ם בפ"י מהשו"י שכבר נהגו כהגאונים, וביטל
 רבינו דעתו מפני קבלת הגאונים, וכמו שכתב דהקבלה והמעשה
 צמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות, וא"כ ה"ו כדאייתא
 בקידושין (ד"פ) מלקין על החזקות סוקלין ושורפין עח"ח, וכן בהא
 שהחזקנו בזה המנין, וביחוד אמרו חו"ל בפ"י המקרא אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי דקאי על קביעת השנים שמשכימים מן השמים
 כמו שאנו קובעים ואפילו למכור לעו"ג דאפשר לומר דלית בהו
 משום לא תחנם משום דערביים אינם עו"ג מכ"מ הא לישראל אסור
 לחרוש אפילו בשל עו"ג, וא"א לגבב יקולות אלא אי נימא שאסור
 מדרבנן, ולא לפי דרכנו שאסור מה"ת, אך באיסור פינות שביעית
 יש לגבב יקולות וכבר הביא הכ"מ בפ"ד מהשו"י המכילתא דאע"ג
 אע"פ ד"ת פורץ בה פרלות בשדותיו ובגנותיו מכ"מ מפני תיקון
 העולם גזרו חכמים שלא יפרוץ, ובאמת יש מקום לומר דהתורה
 לא אסרה להפקיר גידולי אילן אלא כדי שיאכלו אביוני עמך, ומית
 השדה, משא"כ השתא דנכרים יאכלו, וכן יש מקום לומר להקל
 לשמור את האילן שלא יתקלקל, אבל לעבוד עבודת השדה חלילה
 להתיר ויהיה מה"ש בדבר, והא דר' יגאי דאמר פוקו זרעו בשביעית
 משום ארנוגא. כבר נאמרו בזה בראשונים ז"ל וממש"כ הרמב"ם
 ימותר לזרוע מעט בשביל מס המלך, משמע לי דס"ל דלא אסרה
 תורה אלא כדי אסיפה לגורן דהיינו לאכילה משא"כ בשביל ארנוגא.
 יהנה בזמן שישבו בני"י על אדמתם היה מלוה זו קשה הרבה מאשר
 צתה דאז לא היו מקום לקנות מעו"ג באותה שנה, וגם מחו"ל לא
 היו מנדבים, ומכ"מ ברבה ובתנחומא ר"פ ויקרא דקרי לשומרי
 שביעית גבורי כח עשי דברו, מפרש מהו הגבורה חזי שדהו ביורי
 גרמי ביורי ויהיב ארנוגא ובתיק, ובתנחומא אי' רואה שדהו מופקרת
 אילנותיו מופקדין והסייגין משורלין שירותיו נאכלין ובובש ילרו ושותק
 זהו גבורה, ולא חשיב מניעת חו"ז לגבורה, משום דמלוי בא"י העדר

גשמי השנה ואין ליושביה אפילו מים לשתייה, ומי גרע אפקעתא דמלכא צמה שהיא מונע ע"פ מלותיה ממה שמונע ע"פ עונש ומכש"כ במלות שביעית שתלה הכתוב שכרה ועונשה בלדה בשכרה כתיב ונתתי גשמיכם בעתם, ובארץ הנהלחה הזאת אשר אין בה הרבה מים הוא עיקר קיום הישוב, ועוד הרבה ברכות שם פ' בחקותי מה שיהיה אחר שנת שביעית אם ישמרו מעבודת השדה בשביעית, וגם בשנת השביעית עלמה כתיב ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה, ואין זו ברכה שבפ' בחוקותי דשם כתיב ונתנה הארץ יבולה דמשמעו הובלה ממקום אחר, משום שיש תחבולות לאומנים כו' כמבואר בהעמק דבר ע"ז המקרא, זהו הברכה בשני תבואות, אבל הברכה בשנת שביעית דכתיב בפ' בהר שיהיו האילנות נותנים פירותיהן גם בלי עבודה, וכן ישירקות הגדלים מאליהן, ואכלתם לשבע כמבואר בהע"ד, והיה גיכר מזה השגחת ה' ביחוד לשומרי שביעית, וראינו שני פרשיות במלות עליה לירושלים בשלש רגלים בפ' משפטים ובפ' תשא ומשונים בלשון, כמבואר בהע"ד, כ"ז ביארנו בשעה שכל ישראל ישבו בארץ ויהיה באמת הדבר לפלא איך נתפרנסו בלי עבודת השדה וכתיב עוד וכי תאמרו מה נאכל וגו' ולויתי את ברכתי וגו' :

אבן עתה בהיות יושביה הגויים עובדים את אדמתם ומעט היושבים בקאלאניות אין זה דבר קשה כלל לקנות תבואה מהגויים יושבי הארץ, וגם היום רבו המתנדבים ומשתדלים בישוב הארץ, מכש"כ בהגיע שנה שביעית אפקעתא דמלכא מלך ה' לבאות אלהי הארץ, ועם ה' יושבי חו"ל שמחים לשמוע כי הגיעו לקיים קדושת הארץ ובשמחת לבבם יודו את ה' ואת עמו יושבי הקאלאניות אשר ילאו להיות חלולים במלחמת החיים תחת השגחת ה' הפרטית בארצו, וכבר שמוענו אשר אחר שנתצרך בתבואות השדה בשנה זו הששית מה שלא היה כן זה עשר שנים, ואין זה אלא השגחת ה' כדי שימלאו רצון לשמור משמרת החורה וישוב הארץ וכן ירבה נדבות מיראי ה' ושומרי תורה, ובזה יקוים ישוב הארץ בשלימות ברצון ה', וכן יהיו מאמינים שאם לא ישמרו מלות שביעית הרבה עונשים יש למקום

ית' כמו עלירת גשמים וארצה וכדומה ח"ו, הכלל יש לנו לדעת ולשום אל לבנו, דכמו קיום האומה הישראלית תחת זרועות עולם ואין קיומם ע"פ שכל אנושי הטבעי בהליכות עולם, אשר לפי הנראה אין טוב לישראל כי אם להתבולל בעמים ולחפוף קרבתם בכל האפשר, ואנחנו רואים את ההיפך, שכל מה שאנחנו רואים להתקרב למעשי איה"ע ולהתקרב להם יותר מהמדה הדרושה ללרכי פרנסה, המה שונאים אותנו ביותר. וכאשר אנחנו מאבדים לורת ישראל היינו בעיניהם כקוף בפני אדם, וכמאמר הושע הנביא נבלע ישראל ע"כ היו בגוים ככלי אין חפץ בו פי' כשזרת ישראל נבלע בחוף הלז ואינו ניכר בחיץ ע"כ היו בגוים לבז ולדבר שאין בו חפץ, וכך היא נשונה א"י מכל הארצות דעיקר קיומה אין ע"פ טבע הליכות כל ארצות הגוים, ואינה תלויה אלא בהשגחת ה' ע"פ מלותיו, היינו הפרשת תו"מ וכמו שאמר מלאכי ובחנוגי נא בזאת וגו', וכן בקיום מלות שביעית כמבואר בתורה, אכן יותר מאשר עלינו לחוש לבטול הישוב ע"י העדר עבודת הארץ בשנה אחת, עלינו לחוש לקלקול יושבי הארץ אשר יהיו הולכי בטל מכל עבודה בשדה שנה שלמה, ובטלה מביאה לידי שעמום הדעת ולידי עבירה ח"ו וע"כ כתוב בתורה פי' בהר באמלע פרשיות שביעית ויובל, ועשיתם את חקותי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח, והפי' ע"ז דחוקותי המה המדרשות, ומשפטי אלו הדינים, כדמניא בספרי ובקידושין (דף ל"ז) והמדרשות היינו הכללים שהתורה נדרשת בהם, והמשפטים אלו הדינים היוצאים מן הדרשות, ואמרה תורה אשר בשני השביעית ויובל שאין עבודה בשדה והולכים בטל וגם אין לנו גרנות דגן הנדרשים למלחמה, וא"כ יש סכנת מלחמה אז ע"כ תתעסקו בתלמוד שהן המה המדרשים והדינים היוצאים מהם, ובזה תהיו בטוחים מן המלחמה ותשבו על הארץ לבטח ככה בזה"ל עלינו לשיח ענות שלא ילכו אנשי הקאלאניות בטל, ולהעמיד לכל קאלאניע אנשי תורה ומושר שיטיפו לפני האנשים כפי ערכם בהלכות ואגדות ומוסרים טובים ואמונה בה', ומה מאושר הגדיב הידוע בכשרון מעשיו וחסדיו כהררי אל עם יושבי הקאלניות שזכה ה' להושיב נשמות הארץ, עתה בשנה זו יוסיף להשגיח ע"י אנשים המאושרים

שׁיִיטִיבוּ בַשֵּׁם הַנְּדִיב גַם בְּמִילֵי דְגוּפָא לְמַלְאָחַת מַחְסוּרָם כִּי ה' הַטּוֹבָה
 עָלָיו גַּם בְּמִילֵי דְשָׁמַיָא, כְּמוֹ שִׁדְעָנוּ רְלוּנוּ שִׁהְיוּ הָאֲנָשִׁים הַתְּלוּיִים
 בְּחַיֵּיהֶם עָלָיו בְּא"י הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמְלוּהַ בְּשְׁלִימוֹת, עָתָה
 בְּשַׁנַּת הַשְּׁבִיטָה מֵעֲבֹדַת הַגֶּן יִשְׁגִּיחַ לְהַעֲמִיד בְּכָל קְאֻלְאֲנִיעַ אִישׁ
 מִיּוֹחַד וּלְלַמַּד אֶת הָאֲנָשִׁים כְּפִי עֲרַכְס, הַמְלוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם
 מִיִּשְׂרָאֵל וְחַי בָּהֶם, וְכִמוֹ כֵּן מוֹטֵל חוֹבָה רַבָּה עַל הָעוֹסְקִים בִּישׁוּב
 הַקְּאֻלְאֲנִיּוֹת שְׁאִינְס תַּחַת הַנְּדִיב שְׁלִיט"א כ"א ע"י נְחִינּוֹת נְדָבוֹת מֵאֲחֵינוּ
 ב"י בְּכָל תְּפֹלוֹתֵיהֶם שִׁיעֲשׂוּ בְּשׂוֹם לֵב שִׁהְיוּ הָאֲנָשִׁים הַיּוֹשְׁבִים בְּאַרְץ
 שׁוֹמְרִים מְלוֹת שְׁנַת הַשְּׁבִיטָה כְּאֲשֶׁר יִגִּידוּ לָהֶם ת"ח שִׁהְיוּ מִיּוֹחַדִּים
 בְּכָל קְאֻלְאֲנִיעַ וְלִהְיוֹת הַדֶּרֶךְ מֵהַ שְׁמוֹתָר לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הַיְרֻחֹת
 גְּאוּנֵי יְרוּשָׁלַיִם תּוֹב"ב וְמֵהַ שְׁאֲסוּר, וְכֵן יִהְיוּ מַחְוִיבִים כָּל הַיּוֹשְׁבִים
 לְשִׁמּוֹעַ מִת"ח מוֹסֵר וְתוֹרָה כְּפִי עֲרַכְס, וַיִּדְעוּ וַיִּבְיָנוּ וַיִּשְׁכִּילוּ כִּי לֹא
 לְהוֹשִׁיב אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים אֲנַחְנוּ מִנְּדָבִים כִּי אִם לְהוֹשִׁיב נְשִׁמוֹת אֶרֶץ
 הַקְּדוּשָׁה לַה' וְלִיִּשְׂרָאֵל עִמּוֹ וּבְאֹפֶן זֶה שִׁהְיָה נֶשְׁמַר בְּקִרְבֵי יוֹשְׁבֵי
 הַתּוֹרָה וְהַמְלוּהַ, וְאִם יִהְיֶה נֶשְׁמַע בְּמִרְחָקִים כִּי שָׁבְתוּ בְּשְׁבִיטָה
 יִתְרַבּוּ הַמִּתְנַדְּבִים כְּדַכְתִּיב בְּנַחְמִיָּה כִּי שִׁמַּחַת יִהְיֶה עַל הַכֹּהֲנִים
 וְגו' וְלִהְיֶפֶךְ אִם יִהְיֶה נֶשְׁמַע כִּי לֹא שָׁבְתוּ מֵעֲבֹדַת הַשָּׂדֶה חֲלִילָה לְאִזִּי
 יִרְפוּ יָדֵי הַמִּתְנַדְּבִים, וְלֹא יוֹסִיפוּ לִהְיוֹת גּוֹרְמִים מְלוֹת הַיִּשׁוּב הַבְּחָה
 בְּעִבְרָה, וַיִּחְדְּלוּ לְשַׁלּוֹחַ עוֹד, וְרַעַה זֹאת לְהַיּוֹשְׁבִים הַרַבָּה מֵאֲשֶׁר
 יִשְׁבְּתוּ מֵעֲבֹדַת הַשָּׂדֶה. וְאֲנַחְנוּ בַשֵּׁם ה' נְדָגוּל וְאֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאֱלֹהֵי
 הָאֶרֶץ נָשִׁים בְּנַחְוִנוּ. הַנְּנִי הָעַמּוֹס בְּעֲבֹדָה:

נַפְתְּלֵי צְבִי יְהוּדָא בְּרַלִּין .

וְדַהְנָה הַרַבָּה מִרְבֵּנֵי הַזְּמַן יוֹלְאִים בְּמַחֹל לְבַקֵּשׁ עֲלֶיהָ וְחוֹשִׁיָה עֲבוּר
 אֲחֵינוּ הָאֲכָרִים וְהַכּוֹרְמִים בְּחָה"ק בְּשַׁנַּת הַשְּׁמֵטָה וְרַחֲמֵי
 מֵהֶם הַרַבָּה דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כַד"ת אֲמַרְתִּי לְזָרוֹת וְלִהְבֵר אֶת הַתְּבַן
 מִן הַבֵּר וַיִּתְבַּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וְהַמְשַׁכְּלִים יִבְיָנוּ:

ב חחד כי יחס לבבו על מאות נפש אחז"י בארץ והפריז על
המדה וכתב שאפילו אם היה שביעית בזה"ז מדאורייתא היה
מקום להקל על פי דברי התוס' סנהדרין (דף כ"ו) וז"ל א"ג י"ל
דפק"ג הוא ששאל להם המלך מס ואין להם כמה לפרוע ומתים
בתפיסת המלך וכונת התוס' בתירוץ הב' אפילו את"ל שביעית בזה"ז
מדאורייתא אבל משום חשש פק"ג שרי, וסיים, וכיון שכן לא ולמד
אם התירו איסור שביעית מחשש שהמלך ישאל את המס ועי"ז יוכל
למות בתפיסה על אחת כמה וכמה יש להתיר איסור זה מחשש
הודאי שבני ביתם ישאלו מאתם את המס המצעי הבו לנו לחם
וכו' עי"ש:

בשתוממתי לראות, אשר רב יתיר בפומבי איסור דאורייתא
בשביל מזון האשה והבנים באמרו שהוא פק"ג
הלא התוס' כתבו ומתים בתפיסת המלך היינו משום דעבור מס
הארכונא כשאין לו לשלם יאסר בתפיסה עד שישלם ואז עד זמן
הקצוב מטעם המלך, ואף שכתב הרא"ש במס' ב"ב (סי' כ"ב)
שכל מה שמתחדשין פורעניות על ישראל אפי' מענין חותם ביסורים
ומניעת מאכל ומשתה גובין הכל לפי ממון דעיקר כוונתם על הממון
וכן כתבו תר"י בשם רב האי גאון בפרק בתרא דזרכות גבי ג'
לריכין להודות ח"ל וחבוש רוב פעמים הוא חבוש עבור ממון ואין
סבנתו כ"ב מ"מ מקרי ספק פק"ג שדוחה את המלוה והרמז"ס
בהלכות מתנות עניים כתב המעלים עין מפדיון שבויים עובר על
לא תעמוד על דם רעך והלל לקוחים למות וכדאיתא בש"ס ב"ב
(דף ח') כל המאותר בפסוק זה קשה מחזירו כו' שבי קשה מכולם
דכולהו איתנהו ביה ועי' רש"י שם וכן איתא בשו"ע יו"ד (סי'
רנ"ב סעיף ג') כל רגע שמאחר לפדות היכי דאפשר להקדים הוי
כאילו שופך דמים, אבל פרנסת אשה ובנים לא מקרי פק"ג ואפי'
פרנסת עלמו נפסקה הלכה שם (סי' רנ"ג סעיף י') עשיר המרטיב
עלמו כו' אין משגיחין בו ואלו בפדיון שבויים (סי' רנ"ב סעיף י"א)
מי שנשבה ויש לו נכסים ואין רולה לפדות עלמו פודים אותו ע"כ,
ברי דזה הוא פק"ג ממש דדוחה את כל הסורה אבל פרנסת אשה
ובנים לא מקרי פק"ג להתיר ע"ז איסור דאורייתא, ואדרבה עד

שאתם

שאתה אומר לו שיעבור על איסור דאורייתא לפרנס את אשתו
 ובניו, אמור לשכניו וכי ימוך אחיך ומטה ידו והחזקת בו, ואפילו
 גבי אבילות דרבנן דקיל דאמרינן בכל דוכתי הלכה כדברי המיקל
 באבל חזינן צמו"ק (דף כ"א) לאחר ג' ימים אם הוא עני ואין לו
 מה יאכל עושה בלגעה תוך ביתו, ואמרינן בירושלמי אבל אמרו
 חכמים תבוא מארה לשכניו שהלריכוהו לכך, ע"כ אם שביעית צוה"ז
 דאורייתא, ח"ו להתיר משום חסרון פרנסת אשה ובנים, ועי' תוס'
 חגיגה (דף י"ח) ורא"ש מו"ק (סי"א) שהקשו על מ"ד מלאכת חוה"מ
 מה"ת איך התירו חז"ל דבר האבד וכן אם אין לו מה יאכל והיכן
 מלינו איסור דאורייתא מקלתו אסור ומקלתו מותר וכן אם שביעית
 צוה"ז דאורייתא איך נתיר משום פרנסת אשה ובנים לעבור על
 עשה ול"ת, והיכן מלינו איסור דאורייתא מקלתו אסור ומקלתו
 מותר וכל האריכות בזה אך למותר כי כן מפורש ברשב"א ור"ן
 בפרק לולב הגזיל שכתבו מהא דאמרינן אילו מתרמי ליה תלתא
 מלוה יהיב לכולי ביתיה משמע דאפילו מלוה עוברת כלולב וסוכה
 אינו מחויב לתת אפי' שליש ממונו וזה תימא איך נתנו דמים למלוה
 עוברת וכתב הראב"ד כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עלמו על
 הליבור שהעוני כמיתה, ומ"מ זה דוקא צמ"ע בשב ואל תעשה אבל
 צמל"ת את כל הון ביתו יתן קודם שיעבור וכן הלכה פסוקה באו"ח
 (סי' תרכ"ו) וביו"ד (סי' קנ"ז) וז"ל ואם יוכל להגיל עלמו בכל אשר
 לו לריך ליתן הכל ולא יעבור על ל"ת וא"כ מאי דהוי לריך ליתן
 לכתחלה את כל אשר לו לפרנסתו ופרנסת אשתו ובניו מה דלא
 הוי לא כ"ש שאין ראוי לעבור על"ת ועשה להרויח מזה לפרנס את
 אשתו ובניו:

ואפילו נימא דהלכה דשביעית צוה"ז דרבנן, לריכה רחיה רבה
 שיהא מותר לעבור על איסור דרבנן משום פרנסת
 אשה ובנים וכל סמיכותם של הרבנים אשר התירו עד עתה יסוד
 רחיהם הוא רק מהא דר' ינאי הכרזו פוקו וזרעו בשביעית משום
 ארנוגא והקשו בתוס' איך התיר איסור תורה משום ממון ותירלו
 דשביעית צוה"ז דרבנן וכתבו הרבנים הנ"ל הרי לנו היתר מפורש
 שלא לנהיג דיני שמיטה משום הפסד ממון ואם משום ארנוגא התיר

ר' ינאי עצודת קרקע בשביעית מכש"כ משום פרנסת האכרים
 שאין להם מקום אחר למחיתם הכי לדיקים אנחנו יותר מר' ינאי
 עב"ל, אמינא במטותא מינייכו רבנן אס כה תאמרו שמקרי הפסד
 מזון מה שהשדות נשארין צורים בשעת הסמטה ואין להם מולא
 לחיית נפש ובבר אמרתם בשביעית צוה"ז דרבנן מותר משום הפסד
 מזון וא"כ נפל איסור דרבנן בשביעית בבירא, ואדרבא חזינן צריס
 מו"ק דהגן משקין בית השלחין בשביעית ומקשים שם בין למ"ד משום
 חורש בין למ"ד משום זורע בשביעית מי שרי ומתרחן צוה"ז דרבנן
 ומכ"מ רק משקין בית השלחין אבל חרישה וריעה אסור, וע"כ
 דזה לא מקרי פסידא רק אעבורי רווחא וזה לא שרי רבנן וכמו
 דמלינו בפרקמטיא בחוה"מ במו"ק (דף י') דאמר רבא פרקמטיא
 כל שהוא אסור ואמרינן בירושלמי אין ידע דלא מוזין והוא פחות
 מן קרנא יוזין ואי לא לא מוזין דאעבורי רווחא לא מקרי פסידא
 כמו כן הבא אבל משקין בית השלחין וכן שדה האילנות דשרי הטעם
 כמש"כ הרמב"ם (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"י) וז"ל ומפני מה
 התירו כל אלה שאם לא יסקה תעשה הארץ מלחה וימית כל עץ
 שבה והואיל שאיסור הדברים האלה מדבריהם לא גזרו על אילן וכן
 בארנוא דר' ינאי זה מקרי פסידא ממש שצריך לשלם את המס
 כמה שעתיד השדה הזה להוליא וא"כ ע"י זה הפסיד מכיסו ולא
 אעבורי רווחי וע"כ שרי אבל כאן דהוא חסרון פרנסה מקרי רק
 אין לו מה יאכל וזה ההיתר דאין לו מה יאכל לא מלינו רק בחוה"מ
 ובאבל לאחר ג' ימים אבל בשביעית לא מלינו בתלמוד שהתירו
 מלאכה האסורה באין לו מה יאכל ומן הסברא דוקא במועד התירו
 שאין לו מה יאכל כמש"כ רש"י במו"ק (דף י"ג) ד"ה אלא אמר
 ר"א דאם אין לו מה יאכל אין לך לורך יו"ט גדול מזה ובאבילות
 לאחר ג' דשרי אין לו מה יאכל י"ל משום דעיקר הטעם שאסור אבל
 במלאכה נפקי לן מקרא והפכתי חגיבם לאבל מה חג אסור אף אבל
 אסור במלאכה וכדאיתא במו"ק (דף ט"ו) א"כ מסתייע לדמות לחול
 המועד אבל שביעית כל שהוא משום מלאכה אסור כמו דאמרינן
 במס' פ"ז (דף כ:) מי דמי שביעית מלאכה אסר רחמנא טרחא פרי

וא"כ אפילו אין לו מה יאכל מחויב להתפרנס מן הגדקה ואסור לעשות מלאכה :

וראיה לזה דאין לו פרנסתו לא דמי למקום דאיכא פסידא מהא דפסק הראב"ד הובא ברא"ש רפ"ב דמו"ק דלית הלכתא ברשב"ג דאמר גבי אכל זיתין הפוכין ואין שם אלא הוא עושה בלגעה, והביא ראיה מהא דאמרין אכל כל ג' ימים הראשונים אסור לעשות מלאכה ואפי' עני המתפרנס מן הגדקה ואין לך אבדה גדולה מאבדת גופו וע"כ דלא מהני באכל פסידא והרא"ש דחה ראיתו וכתב ועני המתפרנס מן הגדקה אין כאן אבדת גופו שהוא ניזון מקופה של גדקה הרי לך ברור דזה לא מקרי פסידא דאכל לדעת הרא"ש היכא דאיכא פסידא מותר לעשות ואם אין לו מה יאכל אסור לעשות לעלמו ואדרבה מחויב להטיל עלמו על הליבור וא"כ גם גבי שביעית דלא מלינו שהתירו חז"ל אין לו מה יאכל אין בו כח להתיר אפילו אם נימא דבזה"ל דרבנן, ומחויב להטיל עלמו על הליבור :

ואפילו אם אמינא כדעת הרב דלמד מק"ו ממה דהתיר ר' ינאי משום ארכונא דהוי פסידא מכש"כ פרנסת האיכרים שאין להם מקום אחר לפרנסתם ג"כ אין שום היתר מזה דבאמת כל מילי דאסרו רבנן אפילו במקום פסידא לא שרינן כמו דאמרין בי"ה (דף כ"ב) בעי אביי מרבה מהו לכבות הדליקה ביו"ט היכי דאיכא סכנת נפשות לא תיבעי לך דאפילו בשבת שרי כי תבעי לך משום איבוד ממון מהו א"ל אסור וכיבוי דליקה הוא מלאכה שאין לריבה לגופה דהוי דרבנן וכן מלינו עו"ג שבא לכבות אין אומרים לו כבה אף דלא הוי רק שבות דשבות והכי דייק הש"ס בתרי דוכתי (מו"ק דף ב' ובדי"ג) בזה הלשון מועד משום טרחא הוא ובמקום פסידא שרי רבנן הרי דמדקדק הש"ס לומר דמשום דכאן אסרו טרחא ובמקום פסידא לא אסרו טרחתו רק להרויח אסרו להטריח במועד אכל לא במקום פסידא, אכל הא דאסרו רבנן שביעית בזה"ל הוא כעין דאורייתא שהיה בזמן הבית והוי ככל איסורי דרבנן שאסור במקום פסידא וכ"כ הש"ס ב"ה בשער האותיות להדיא על שביעית בזה"ל אפילו למ"ד דרבנן מ"מ כל דתיקון רבנן

כעין דאורייתא תיקון וע"כ לא מלינו הלשון בש"ס גבי שביעית ובמקום
 פסידא שרו רבנן רק הש"ס מתרץ בשביעית בזה"ז דרבנן וע"כ
 משקין בית השלחין ובאמת לאו משום פסידא שרו דהא אין לך
 פסידא גדולה מזו שמניח שדהו צור שנה אחת ואפ"ה אסרו רבנן
 רק הטעם של משקין בית השלחין הוא כמ"ש הג"י שם שכל המלאכות
 חשובות דסגי להו פעם אחד בשנה אסרו חז"ל אבל השקאה דלריבה
 תמיד לא מקרי עבודה חשובה ולפיכך שרי וכן הריטב"א נדחק
 שם בטעמים למה אסרו ניכוש והתירו השקאה הלא תרווייהו השו
 בש"ס או משום חורש או משום זורע ודחק לחלק משום דניכוש
 מרחתו מרובה ומשקה מרחתו מועטת, וגם דבריו תמוהים הלא
 בפירוש קאמר שם הש"ס בד"ב בשלמא מועד משום מרחא אלא
 שביעית אמאי הרי ללא אסרו בשביעית מרחא וכן בע"ז (דף נ"ד)
 מי דמי שביעית מלאכה אסר רחמנא מרחא שרי והרמב"ם נתן
 טעם משום הפסד ג"כ קשה מדוע אסרו ניכוש, ול"ל דהשקאה
 הוא הפסד מרובה אבל ניכוש הוי הפסד מועט ומלינו לחז"ל באיסורי
 דרבנן נפקותא בין הפסד מועט להפסד מרובה כמו דאמרינן בשבת
 (דף קנ"ד) היתה צהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר את החבלין
 והשקין נופלין אע"פ שמשחברין וקאמר הש"ס מאי אע"פ שמשחברין
 מהו דתימא להפסד מועט גמי חששו קמ"ל וע"כ מוכרחין לומר
 דהשקאה קים להו לחז"ל דהוי הפסד מרובה וחששו אבל ניכוש הוי
 הפסד מועט ולא חששו, וא"כ הדבר מסור לחז"ל מהו הפסד מועט
 ומהו הפסד מרובה ומה דלא מלינו סהתירו בפירוש אין בידינו להתיר
 משום הפסד דהרי בעינינו ראינו בניכוש בזה"ז אסרו והשקאה התירו
 ומכש"כ חרישה חריעה דה עיקר האיסור דשביעית דלית דינא
 ודינא דאין כח ציד אדם להתירו, וכמה דחוק הש"ס על ר"ג וב"ד
 שביטלו תוספת שביעית היכי עקרי תקנתא דשמאי והלל ואמר
 אימור כך התנו ביניהן כל הרולה לבטל יבוא ויבטל וכתבו החוס'
 שמא יתקלקלו הקרקעות ואינן מגדלין בלא חרישה לאחר זמן והיה
 להם כח להתיר שחשו להפסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם ואנן
 מחכמי התלמוד ניקו וניגמר חוטא דאית בהו הוי ידעי דרכי התורה

והדינים טפי מינן, והא דמכרין ר' ינאי פוקו חרעו בשביעית משום
 ארנוגא התם לא משום פסידא דהא קתני שם במשנה משרצו האנשים
 וקאמר עלה בגמרא מהו ניהו ארנוגא הרי דקרי להו אונס היינו
 שאנסו אותם שיזרעו בשביעית כדי שיהיה להם לקחת את הארנוגא,
 ואפילו לתירון הראשון בתום' שלא היה פק"ג מ"מ אנסו אותם
 בעונש יסורים ומניעת מאכל ומשתה או הכאת הגוף בפרט שכן
 היה לווי מלך אשר מחויבים לזרוע וענוש יענש מי שיעבור על זה
 וא"כ כיון שהוא דרבנן במקום אונס המלך לא העמידו חכמים
 דבריהם אף כי לא היה חשש סכנה, ורציה לזה דגבי ר' ינאי
 מטעם אונס התיר ולא משום פסידא הוא מירושלמי סנהדרין וצמס'
 שביעית דמקשי על ר' ינאי הא ברבים אפילו על מלוה קלה ימסור
 נפשו דס"ד דירושלמי שכוונתם היה להעבירם על הדת, ומסיק
 שלא היה כוונתם אלא למגבי ארנוגא להנחת עלמן והקשה הר"ן
 ומהרי"ט בת' ח"צ (צסי' נ"ב) ויפרעו להם דמים אותם שיש סיפוק
 בידם לפרוע ואמאי מכרין ר' ינאי פוקו חרעו לדרוש להו למאן
 דאפשר ליה לרלות בממון דאסור וכ"ת שלא היה המלכות מתרלה
 בממון א"כ כוונתם להעביר ובפרהסיא יהרג ואל יעבור, וי"ל שלא
 היו רולים שתהיה הארץ שממה שהיו רוצה השדות לישראל הרי לך
 להדיח שהיתה פקודת המלך שחרעו משום הארנוגא ולא יכלו לפטור
 אפילו בממון ולכן הכרין ר' ינאי שיטעו פקודת המלך כמלוה עלינו
 בכל הש"ס והאחד הוא צברכות (דף י"ט) וגזרו על שיש בהן משום
 אין בהם ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן ודברי תורה עניים
 במקום אחד ועשירים במק"א דכן איתא להדיח בתום' גיטין (דף
 ס"ב) ד"ה אין עודרין בסופו וז"ל א"נ שביעית בזה"ז דרבנן ואע"ג
 דמדרבנן אסור לעו"ג אחר גבי מלך התירו ור"ל דלא גזרו חכמים
 גבי מלך, והרמב"ם (פ"א מה' שמיטה ויוכל הי"א) כתב וז"ל משרצו
 והטילו מלכים על ישראל לעשות מזונות לחיילותיהן התירו לזרוע
 בשביעית דברים שלריכים להם עבדי המלך בלבד וכן מי שכפאו
 אנס לעשות בשביעית בחנם כמו עבודת המלך וכיוצא בהם ה"ז
 עושה ומהשגת הראב"ד שם משמע דהרמב"ם אפי' בזמן שהוא

מה"ת התיר ואם נימא שבמקום סכנה מיירי ומשום פק"ג שריא
 ח"כ למה נקט וכן מי שכפאו חנם לעשות בשביעית כיון דמשום
 פק"ג שריא מה לי חנם מלך או חנם אחר, וע"כ הגר"ה דבאמת
 צרישא לא מיירי הרמב"ם במקום שיש סכנת נפשות רק הטילו
 המלכים לעשות מזונות לחיילותיהם ומי שלא ימלא את פקודתו ענוש
 יענש כחק הקלוז, ופסק הרמב"ם דאף שאין זה סכנת נפשות רק
 משום דבר מלך שלטון משום הך חונם לבד התירו לזרוע אף בעת
 שהיה מה"ת, והטעם י"ל כמו שפסק המג"א באו"ח (סי' תרכ"ו)
 שמותר לעבור על ל"ת מפני שלום מלכות והביא ראיה מהא דרלו
 חז"ל להקריב את הקרבן אשר הביא בר קמלא ועשה בו מום אלא
 שר"ז בן אבקולם מיחה שלא יאמרו בעלי מומים קרבים ע"ג המזבח
 שלא ידעו שהטעם היה משום שלום מלכות משמע לולא האי גזרה
 היו עוזרים על ל"ת להקריב בע"מ ע"ג המזבח משום שלום מלכות,
 וע"כ פסק הרמב"ם הבא נמי שמותר וכתב עוד וכן מי שכפאו
 חנם לעשות הר"ז עושה והבא מטעם חונם וחשש סכנה מותר
 לעשות והוא שני דינים דשניין דא מן דא ודברי הרמב"ם כמין
 חומר. עכ"פ מהא דר' ינאי אין ראיה לנידון דידן דאין כאן חונם
 מן אחרים רק שאין לו פרנסת אשתו וצניו דזה מקרי חונסא דנפשיה,
 ובלדק נוכל לומר כאן פרכת הש"ס צ"ב (דף מ"ז) ודילמא שאני
 חונסא דנפשיה מחונסא דאחרינא חונסא דאחרינא מקרי חונם וחונסא
 דנפשיה לא מקרי חונם:

וראייתי לגאון א' שכתב וליתר שאת יכולים למכור לישמעאל
 המכירו, אלא שאסור למכור שדות לעו"ג בא"י ולפ"ז
 בחמץ קודם הפסח שנהגו שהמדידה אחר הפסח וא"כ האחריות
 חלה על המוכר לריך למכור גם החדר דשכירות לא קניא והרי אסור
 למכור בית בא"י ול"ל דסומכין על מש"כ הס"ז ביו"ד (סי' קכ"ד
 סק"ד), דישמעאלים דינס בגר תושב, וראיה דר"י שדר קורבנא
 לאבידרנא ורב לבר ששך, ול"ל דלא תחגם לא קאי רק על מאן
 דפליח לע"ג וה"נ לענין מכירה דנפקא לן מלא תחגם לא קאי עליהם
 וא"כ אפשר למכור לישמעאל המכירו ומהוי שביעית של עו"ג,
 ואכתי י"ל דר"י ורב משום דרך שלום הוה מסודרי, ומ"מ י"ל דמשום

הפסד נמי יש להקל בזה עכ"ל, וזאת הה"ג הג"ל צרח מהזאב
ופגע בו ארי כי רולים להמלט מאיסור שביעית בזה"ז דרצנן לרוב
הפוסקים ופגע באיסור מכירת קרקע לעו"ג בא"י שהוא איסור
דאורייתא לכו"ע, ומה שהביא ראיה ממכירת חמץ וע"כ דסומכין
על מש"כ הט"ז דישמעאלים דינס כגר תושב וראיה דר"י שדר קורבנא
לאבידרנא, נשתוממתי על המראה, כי מעולם לא אמר הט"ז
דישמעאלים דינס כגר תושב, דהא גר תושב צעי לקבל עליו ז'
מלות בפני ג' חברים ואין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נוהג,
רק הט"ז כתב הטעם על כך דינא שהביא המחבר בעו"ג שאינו
עובד שאינו אוסר ברואה דהא הא דאסור בהגאה הוא רק מדרצנן
שלא פלח וגר תושב לא פלח וה"ה עו"ג שאינו עובד נמי אינו
אסור רק בשתיים וראיתו מהא דר"י שלח קורבנא לעו"ג ביום אידו
ואמר ידענא דלא פלח הרי לדברים שחשבו חז"ל דילמא פלח מהני
כשידעינן דלא פלח אבל לדברים שאסור לעו"ג מה"ת מאי מהני
דלא פלח סוף סוף עו"ג הוא ולא גר תושב:

והרב הג"ל חשב דהראיה הוא האריך נתן מתנה ר"י לאבידרנא
הא אסור ליתן מתנה וניחא ליה משום דלא פלח מותר
ליתן מתנה ולא קאי הלוא דלא תחנם אס אין עע"ז וא"כ גם מכירת
קרקע בכלל זה, וכל זה הוא טעות גמור דהלוא דלא תחנם הן
במתנה הן במכירת קרקע שהוא איסור דאורייתא בעו"ג ומותר
בגר תושב אף אס הוא עו"ג דלא פלח נמי אסור כמו שהוכיחו התוס'
וכן כתב המל"מ בדרך מלותיך לדעת הראב"ד אף דפליג במלוה
דלא ישבו בארלך וסובר דדוקא בשבע עממין מ"מ בלא תחנם מודה
דאפילו בשאר עממין אסור והא דנתנו לו ר"י מתנה זה ל"ק כלל,
דמסתמא לטובת עלמו נתן לו דלא הוי בכל תחנם כמש"כ התוס'
בע"ג (דף כ') ד"ה ר"י, רק ראית הט"ז הוא מהא דנתן ביום
אידם כדאיתא שם בש"ס (דף ס"ה) וע"ז לא מהני טובת עלמו דחיישינן
דילמא אזיל ומודה ואסור מדרצנן וע"כ משום דאמר ידענא דלא
פלח ולא חיישינן לזה כמו כן לאסור בהגאה נמי דהוא רק מדרצנן
דילמא פלח אי ידעינן דלא פלח אינו אוסר אבל גבי איסורא דלא

תחנם או למכור קרקע דהוא איסור דאורייתא אף אם לא פלח
רק אם הוא גר תושב מותר ולריך גר תושב גמור שקיבל עליו
בפני ג' חברים ואין מקבלין בזה"ו א"כ אין מקום לדברי הרב
הג"ל, וח"ו שימכרו את החמץ לישמעאל עם הבית אשר שם החמץ
דהא יעברו איסור דאורייתא והוכחתו ממכירת חמץ איני יודע הכי
חוב הוא למכור חמץ עם הבית הלא יכולים למכור לעו"ג שיקח
בביתו החמץ וכן עושין בארץ הקדושה מוכר להעו"ג שיקח החמץ
בבית שלו ועפ"י רוב בתיים שכורים מן העו"ג ומשכירין את הכח
אשר יש להם מהעו"ג להעו"ג הקונה החמץ, וכן איתא בגמרא
(דף ס"ה) להדיא דפריך על הא דר"י שדר קורבנא לאבידרנא
ביום אידו, ואמר ידענא דלא פלח, והתניא איזו גר תושב כל
שקיבל עליו בפני ג' חברים א"כ מאי מהני דלא פלח, ומשני כי
תניא הרי להחיותו, הרי להדיא להחיותו שזה ענין דאורייתא
הנוגע לגר תושב לריך דוקא גר תושב שקבלהו וזה אינו רק בזמן
שהיה היוכל נוהג, וכ"כ הרמב"ם (פ"י מה' ע"ג ופי"ד מהל' איסורי
ביאה) דגר תושב שמוטר להושיבו בא"י אין מקבלין אלא בזמן שהיוכל
נוהג, והראב"ד דפליג הוא רק על ישיבת הארץ כמש"כ שם בהשגות
א"א אינו משהו לו בישיבת הארץ והתם הטעם דכתיב פן יחטאו
אזתך לי וכיון דקיבל עליו מלת מותר לישב אבל לא תחנם ליתן
מתנה או למכור קרקע לעו"ג דאיסור ורק לגר תושב שרי זה לא
זהני מה שקיבל עליו מעלמו כדאמרינן בש"ס דאין מלווין לבחיותו
הראב"ד גופיה בהשגות (פי"ד מהל' צ) כתב אבל אין לנו מלווין
להחיותו א"כ מהסתם הוא בכלל דלא תחנם דכיון דאין לנו מלווין
להחיותו ה"ה כעו"ג, והמשנה למלך כתב בדרך מותר דאפילו
דעת הראב"ד דלאו דלא ישבו בארץ רק בז' עממין אבל אליבא
ב"ע מכירה לכל עו"ג נאסרה מלא תחנם וכיון דאמרינן בש"ס
להדיא דאין לנו מלווין להחיותו באם לא קיבל עליו בפני ג' חריכי
זא עו"ג ואסור למכור לו בודאי מדאורייתא חה אין כל ספק :
מעשה נחפשה ונחקורה בעלה לאחב"י הנתונים במלוק ודפקוד
שנה אחד לפי מש"כ רבינו בית יוסף בתשובת אבקה
זבל (סי' כ"ד) להכריע דבשל עו"ג אינו נוהג שביעית אף דקיי"ל

אין קנין לעו"ג להפקיע מתו"מ מכ"מ יכול להפקיע משביעית
דקרא כתיב והיתה שבת הארץ לכם ולא לעו"ג והוא מספרא פ'
בהר (פ"א פיסקא ו') לכם ולא לאחרים ולמד מרן הב"י דה"ה
בהא דכתיב והיתה שבת הארץ דחל קדושת שביעית על הארץ היינו
בקרקע שלכם ולא לאחרים דעו"ג שזרע בשדהו בא"י לא חל
קדושת שביעית ולא בפירות קרבן אהרן שם כאשר האריך בזה הגאון
בעל פאת השלחן וכתב שכן המנהג בארץ ישראל שאין נוהג שביעית
בשל עו"ג והתום' במנחות (דפ"ד) כתבו בתירוק אחד די"ל קלירך
וגזירך דידך אין דהקדש לא, ואפילו להמל"מ שהביא תוספתא
וירושלמי דעל הקדש חל קדושת שביעית מקרא דושבתה הארץ שבת
לה' מכ"מ משמע דאי לאו קרא דלה' לא היתה נוהגת בהקדש
ע"כ מוכרחים אנו לומר דהיינו ממעטין מקרא והיתה שבת הארץ
לכם וכמו דמעטין הקדש לולא הקרא דלה', ממעטין נמי גבי
עו"ג כמו גבי חמץ דכתיב לא יראה לך שלך א"א רואה אבל אתה
רואה של אחרים ושל גבוה ולפמ"כ התום' בפסחים (ד"ד) ד"ה
מדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטולן הוי הפקר
ומותר מדאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, הרי היכי
דמעטין אחרים וגבוה ממעטין נמי הפקר, וכן משמע בתום' סוכה
(דל"א) ד"ה באשרה של משה שכתב כגון שהגביה על מנת שלא
לקנות לולב ביו"ט שני, הרי דס"ל להתום' דלולב של הפקר אם
הגביה ע"מ שלא לזכות אינו יולא ביו"ט ראשון דלא חשיב לכם וע'
כפ"ת שם שגדחק בזה דלמא לכם רק למעטין גזל משום דיש לו
בעלים אבל הפקר דאין לו בעלים לא, הא מיהא דס"ל להתום'
דמשמעות דלכם שיהיה שלו וממעט קרא אפילו של הפקר א"כ לפ"ז
הכא דכתיב נמי והיתה שבת הארץ לכם לאכלה דחל קדושת
שביעית על הארץ לכם ולא לאחרים א"כ בקרקע דהפקירא אין לריך
לחול קדושת שביעית דלא הוי לכם כמו לולב וחמץ לדעת התום'
והא דאמרינן בנדריים (מ"ב) ארעא נמי אפקרא הרי דבלא"ה
קרקע בשביעית הפקרא התם שאני דרק לזורך אכילה אפקרא
אבל גוף הקרקע אינו הפקר ושפיר נוכל לומר דבקרקע דהפקרא
לא יהיה נוהג בו קדושת שביעית וכמו קרקע של עו"ג וקרקע של

הקדש חי לא הוי מרבינן ליה מן לה', וא"כ הלא יכולים אחינו
בעל הנחלות להפקיר את אחוזתם בפני שלשה דהוי הפקר לכ"ע
כמו דמלינו בשו"ע או"ח (סי' רמ"ו) אם השכיר או השאל בהמה
לעו"ג והתנה עמו שיחזיר לו ליום השבת ושוב לא החזיר לו דיכול
להפקיר ואינו עובר ולדעת הרבה פוסקים מותר להשכיר לכתחלה
על דעת זה שיפקיר א"כ יפקירו את נחלתם והאדמה לא תשם,
וא"כ על ידי פועלים עו"ג לפ"ז נראה לכאורה דבדאי שרי דהא
עו"ג אינו מלווה על מלאכת שביעית והשדה נמי לאו דישראל הוא
אלא דהפקירא ואין בה משום שביתת שדהו, וראיתי בס' מהרי"ע
ח"ב (סי' נ"ב) שכתב לענין שכירות בהמות לעו"ג לחרוש בשביעית
לא תיבעי לן דשרי כי תיבעי לן אם מותר להשכיר שדהו לעו"ג
בלא טעמא דארנונא, ונראה דבהבלעה שרי ואעפ"י שבשנה שביעית
עלמה לא שייך הבלעה מ"מ כשהשכיר לו לשבע שנים בשבע מאות
זו שרי ולא דמי למשכיר תנור ורחים שלוקח ריוח יום יום, דהכא
כיון שהשכיר לו שנים מרובות אם שכיר חד שתא משלם במיטבא
דאורחא דמילתא הוא שאינה זורעה שנה אחר שנה שמא תכחיש
אלא כאותה ששנינו הופך שער שתי שורות לכאן וזורע את הבור
נמלא שכשהוא נוטל שכר שדהו לא שכר שביעית הוא נוטל אלא
שכר שאר השנים, וכן מלאתי לאבא מארי שהתיר להשכיר שדהו
ובהבלעה ע"י שנים אחרים עי"ש :

ונפלאתי

עליו הפלא ופלא בתלתא חדא האך משכחת לה
להשכיר לעו"ג בא"י, הא קי"ל דאסור להשכיר
לעו"ג מדרבנן גזירה אטו מכירה ועוד שמפקיע ממעשר והוא הלכה
פסוקה ביו"ד (סי' קנ"א סעיף ח'), שנית כמו דאסור להשאל או
להשכיר בהמה לעו"ג בשבת משום דאדם מלווה על שביתת בהמתו
כן אסור להשכיר שדהו לעו"ג בשביעית משום דאדם מלווה על
שביתת שדהו בשביעית, דכן אמרינן במס' ע"ז (דט"ו) א"ר מי
דמי התם אין אדם מלווה על שביתת בהמתו בשביעית הבא אדם
מלווה על שביתת בהמתו בשבת א"ל אביי וכל היבא דאדם מלווה
אסור והרי שדה דאדם מלווה על שביתת שדהו בשביעית ותנן כו'

חזינן דגמרא מדמי לה לשביתת בהמה בשבת ואיך מלי להשכיר
לעו"ג ע"י הבלעה, שלישיית, המהגי אס שרי להשכיר שדה לעו"ג
מאי טעמא דלריך ע"י הבלעה, בשלמא בשבת אשכחן השוכר את
הפועל לשמור את הפרה וכו' אין נותנין לו שכר שבת ואס היה
שכיר חודש נותנין לו שכר שבת דבשבת אסור שכר שבת והטעם
פרש"י בכתובות (דס"ד) דאסור משום מקח וממכר ושכירות אבל
בשביעית אפילו הוי שכר שביעית מאי איכפת לן וכי בשביעית אסור
פרקמטיא דנאסר שכר שביעית דהא דאמרין לאכלה ולא לכהורה
הוא רק בפירות שביעית אבל לא בשאר דברים ע"כ דבריו המוהין
לי להתיר ע"י שכירות בהבלעה ולאסור שכירות בלא הבלעה,
אלא תרומיהו לריך לאסור משום שביתת שדה אבל אס הפקיר
בפני שלשה אז גם בהמה בשבת שרי ולית ביה משום שביתת
בהמתו גם בשדה לית ביה משום שביתת שדה, וכה"ג מלינו
בירושלמי (פ"ט משביעית) ר' ילחק הוי ליה עובדא שהיה זמן
לבער פירות שביעית אחא שאל לר' יאשיה א"ל חמי תלת רחמין
ואפקר קדמיהון. הרי מלינו עלה זו לענין פירות שביעית כן לדין
גבי קרקע עלמה, ואולי ע"י הדחק יכול הישראל לבדו לעשות
המלאכה בהשדה כמו דאמרין בסנהדרין (דכ"ו) אגוסטין אני
ופרש"י שכיר בשדה עו"ג הרי דאס השדה אין בה דין שביעית
יכול גם הישראל עלמו לעסוק בה, ואפילו התום' שהקשו עליו
מהא דאין עודרין עם העו"ג בשביעית רחמי הרבה מתרלין קושיית
התום' משום דרב סבר בברכות (דל"ז) קדושה ראשונה קדשה
לעתיד לבוא יסבור דשביעית בזה"ז דאורייתא אבל אי שביעית
בזה"ז דרבנן מותר לעשות עם עו"ג בשדהו ואולי כמ"כ בשדה
הפקר, ואיני אומר כן להלכה רק לתפוס את הרע במיעוטו,
וה' יזכנו למנות שמיטין ויזבלות ויזכנו לראות בנחמת ליון, בשב
ה' שבות עמו:

לכבוד הרב וכו' מוהר"ר יודל לובעצקי מו"ץ בק"ק פאריז .

ע"ד שנת השביעית כבר הורו והוגו מלב דעות המחפשים קולות
עפ"י ראשית דעתם שהחליטו דשביעית בזמה"ז דרבנן ,
ולזה היסוד הוסיפו דברים, אבל אני לא כן דניתי כי דעת הרמב"ם
ברור אללי שהוא ס"ל שביעית אסור בעבודה מה"ת דלא כאב"י
במו"ק והכי פשוט בדברי מרן הכ"מ (ספ"א מה' תרומות) וכ"כ
בפשיטות הגאון שאגת אריה החדשות פקו' עבודת קרקע (ס"ו),
והוכחתי עוד דרש"י פסק הכי דלפנינו איתא בקידושין (דל"ח) בזמן
שאי אתה משמע קרקע במדבר ולאחר שגלו היינו כאב"י במו"ק,
והתוס' הביאו פירש"י במדבר דליכא חרישה וזריעה, מבואר הא
זולת זה אין זמן שאי אתה משמע קרקע ודלא כאב"י, והדברים
לריכס ביאור מנ"ל לרבותינו ז"ל דלא כאב"י :

ד"ן אמת בירושלמי שביעית (ספ"ט) איתא דשביעית בזה"ז דרבנן
וכן בעוד נ"זה מקומות, אבל זה אינו אלא בפירות שביעית
דמה"ת מלזה להפקיר כמש"כ הרמב"ם (בפ"ד מה' שביעית ויובל)
מדכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה וזהו ג"כ בכלל שמיטה בזמן
שאין יובל אין שמיטה אבל עבודת השדה אינו בכלל שמיטה לדעת
הרמב"ם, ומעולם לא נמלא חשודים על השביעית אלא בקדושת
פירות שביעית ולא בעבודה ובסנהדרין (דכ"ו) ראה ר"ל חורש
בשביעית אמר כהן וחורש, ולא עלה ע"ד לומר שהאיש היה חשוד,
אלא כהן משום שהמה מקילים בקדושה, ועוד רבה בזה אללי
דברים, ובעיקר הענין בשעה שהיו כל ישראל על אדמתם היה
הדבר קשה יותר לקיים מאשר פתה ובכ"ז לא נקראו שומרי
שביעית גבורי כח עושי דברו במדרש רבה ותנחומא ריש פ' ויקרא
אלא על הפקר פירות ולא על מניעת זריעה כי לנו לדעת ולהאמין
כי בזה תלוי ישוב הארץ במבואר בתורה. ונפלא ממני על מע"כ
נ"י היודע ומשכיל על רוח אנשי ליטא ואגפיה כי עיקר שהמה
מנדבים על ישוב הארץ אינו בשביל להחיות איזה סך אנשים כי
אם להושיב נשמות ארלנו הקדושה וגם זה לא להושיב מחח
פלישתינא כי אם קדושת א"י ואם לא יקיים קדושת הארץ כראוי
יסלקו

יסלקו ידי הגותנים לגמרי ולא יוסיפו להיות גורמים מלוה זו
 בעצירה וגם הכל יודעים וזיל קרי צי רב הוא אפילו בקרב חכמי
 אוה"ע דשנה שביעית בקרב ישראל שבת לה', וכבר נודע כי
 הבארון הנדיב שליט"א, לא תקלר ידו להחיות את אנשים התלויים בה,
 ואחינו שמחים שזכו לשמוע כי נתקיימה תחלת קדושת הארץ על
 ידם, ויותר מאשר הגני חושש לחרבן הישוב ראוי לחוש יותר לאנשי
 המושבות שלא ילכו בטל כל השנה ולא יגיעו ח"ו לבטלה המזיאה
 לידי שעמום ועצירה ח"ו. ולזה עלינו לשית לב כאשר הודעתי
 להגבאים המשתתפים עמדי במלוה זו אבל להתיר עבודה ח"ו אינו
 עולה ע"ד בשום אופן, דברי הדו"ש :

כבוד הרב הגאון וכו' אב"ד דק"ק נויארק .

ע"ד מכחר האתרוגים בשנה זו שהיא שנת שביעית אין דעתי
 נוחה כלל, ועוד בשני שביעיות שעברו בעוד לא היה פרי
 אילנות ביד ישראל היה לי דו"ד את הגאון מהר"ש סאלאנט ג"י
 איך להשתמש בהתרוג מאה"ק, כי לפי דעת הרמב"ם (פ"א מהל'
 תרומות) דקיי"ל קדושה שניה קדושה לעתיד לבא וא"כ הא דתרומות
 ומעשרות כמו חלה הוי דרבנן משום דבעינן ביאת כולכם אבל
 שביעית הוא מדאורייתא כמש"כ הכ"מ שם וא"כ קיי"ל אין קנין
 לעו"ג בא"י ופירות יש להן קדושת שביעית ואסור להוליחן מא"י
 לח"ל ואסור לבחור בהם ואסור ליתן דמי אתרוג למי שלא שמר
 את המעית לאכלן בקדושת שביעית כדאיתא בכוכה (דל"ט) וע"כ
 כאשר כבר הוליאו סומרי אתרוגים מא"י השתדלתי שישלחו לי
 אתרוג באופן שאשלים דמיו אחר החג ותיכף אחר החג לויתי לטגן
 את האתרוג ולהכול בקדושת שביעית ואח"כ שלחתי את המעות ושבו
 אינו חל קדושת הפירות כדאיתא בע"ז (דס"ב), כ"ז היה אז ועתה

שהאחרונים המה פירות שביד ישראל ודאי עלינו להגהיג בהם
קדושה שלא להוליאם לחו"ל ואין לנו לעשות בהם בחורה ואף ע"ג
שהתירו הגאונים העבודה מרוב דוחק ושלא מדעתי ורלוני כלל,
מ"מ קדושת שביעית נוהג בם, ועלינו המשתדלים להקים ישוב א"י
עלינו לשמור קדושתה, וה' יהיה עמנו ויגיה חשכנו ויעמידנו על קרן
אורה, ולשוב למלות קדושת הארץ ומעשרות וכל פרטי הקדושה
במהרה, ונודה לה' חסדו ואמונתו לבית ישראל בגבורה:

ידידו נפתלי צבי יהודא ברלין.